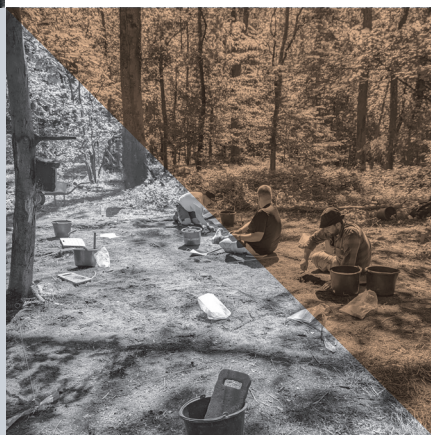
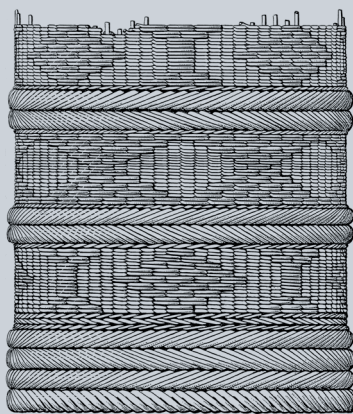
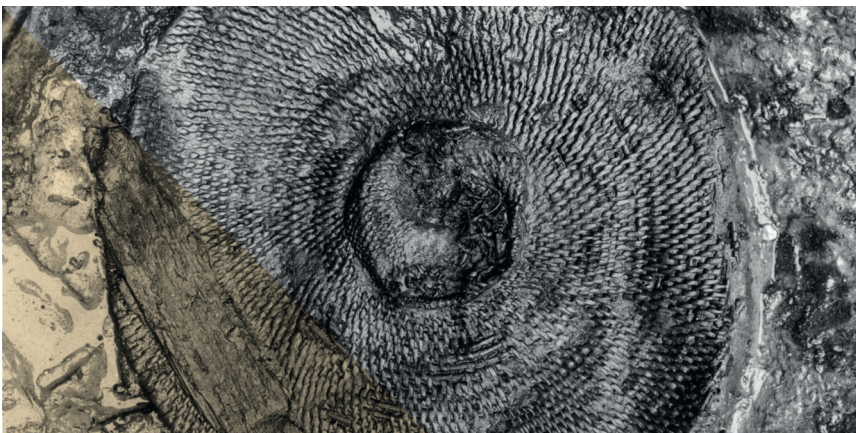

ARKÆOLOGISK FORUM

50 · 2024

INDHOLD · 50 · 2024

FaF – et arkæologisk aktiv igennem 27 år Ulla Odgaard	4
Må befrielsen aldrig komme – en kommentar til Andres Dobats debatindlæg "Befrielsens øjeblik" Esben Aarsleff	12
Privatisering af arkæologien vil skade studerende og fagets kvalitet Andreas Schäfler	18
Privatisering eller Kaos? – tanker afledt af Dobat i Arkæologisk Forum nr. 49 Kristoffer Buck Pedersen	22
Fremtidens fortidskunstforskning Kvantitative tilgange til mesolitisk ornamentik* Lasse Lukas Platz Herskind	26
Kurven fra Vorbasse Mette Palm	40
Arkæologiske fund af kurve – og et par flettede fiskeruser Steen Hedegaard Madsen	48

*) Peer reviewed

Må befrielsen aldrig komme

– en kommentar til Andres Dobats debatindlæg "Befrielsens øjeblik"

Abstract

May the Liberation never come – a comment on the article by Andres Dobat: "The Moment of Liberation"

In a debate article, Andres Dobat (Dobat 2023) raised the question: if a commercial archaeology in Denmark would offer a better alternative, to the existing "state-authorized" model. Through statistics, that seem misleading and selective, combined with an uninformed view on the archaeology conducted at Danish museums, Dobat argues that the museums would experience a moment of liberation through a privatization of the archaeology sector. I do not agree with his argumentation. The museums are in fact doing a lot more research than Dobat includes. They also involve themselves in outreach-projects with the surrounding society with the purpose of engaging and sharing knowledge. He admits to this, although it is mostly overlooked throughout the article.

Esben Aarsleff

I sidste nummer af Arkæologisk Forum præsenterede Andres Dobat (AD) en række synspunkter vedrørende den bygherrebetalte arkæologiske rolle på de danske museer i debatindlægget "Befrielsens øjeblik" (Dobat 2023). Med ønsket om at indlede en debat, svinger AD krabasken over de danske museer. Grundlaget er, efter min mening, ganske unuanceret og hans viden om den danske museumsverden hviler på anekdotiske observationer, som i bedste fald er misvisende og i værste fald lodret forkerte. Som læser lades jeg tilbage med en dyb irritation over, at manglende viden og forfejlet brug af data endnu en gang skal bruges som udgangspunkt for at kritisere arkæologien på de statsanerkendte museer. Sidste gang var det Rigsrevisionen, der jonglerede rundt med tallene og udlodte sløje konklusioner omkring mulig overbudgettering. Denne gang er det så én fra den arkæologiske verdens egne rækker, der, uhæmmet af faktisk viden, kritiserer Kapitel 8-arkæologien på de statsanerkendte museer.

Lad det som udgangspunkt være sagt: Dialog og debat er altid godt, men kun hvis det foregår på et oplyst grundlag! I

forsøget på at skabe lidt mere lys i ADs meget mørke artikel, vil jeg i det følgende diskutere en række af hans pointer.

AD søger at skabe en værdidebat i dansk arkæologi, hvor han ser privatisering som et alternativ til det nuværende system. Gennem privatisering vil museerne opleve et befrielsens øjeblik og kunne fokusere på andre kerneopgaver. At det naturligvis vil føre til en fyring af 90-95% af de danske arkæologer, der i dag arbejder på museerne og som kun måske kan få arbejde i de private firmaer, anerkender AD, men kommenterer det ikke yderligere. Til gengæld vil data, måske, flyde mere frit, som han ser eksempler på i andre lande, f.eks. Sverige. Og her rammer vi ned i én af ADs kæpheste: At data fra udgravninger skal være frit tilgængelige, så universitetsarkæologer kan få uhindret adgang til dem uden at skulle involvere de danske museer. Men hvorfor er det så skidt at have en dialog med museerne? Kunne man ikke risikere, at den viden, som museerne sidder inde med, rent faktisk kunne opkvalificere argumenter og konklusioner i et givent studie? Og at den viden måske ikke kun findes i beretningerne? Lige så vel, som at en universitetsarkæologs viden ikke nødvendigvis kun er afspejlet i vedkommendes skrivelser, men også i tanker og erfaringer.

For at underbygge sine argumenter om museernes brug af Kapitel 8-arkæologien i forskningsøjemed, optæller AD artikler over en tiårsperiode i tre anerkendte tidsskrifter: *Danish Journal of Archaeology*, *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* og *Kuml* (Do-

bat 2023: 9ff.), og drager konklusionen: *"Alligevel efterlader den bygherrebetalte undersøgelsesvirksomhed sig altså kun et minimalt aftryk i Danmarks tre vigtigste, regelmæssige udgivelsesorganer for arkæologisk forskning. Kun en brøkdel af kap. 8-arbejdet bliver åbenbart reelt aktiveret i forskning."* (Dobat 2023:10-11). Konklusionen er mildt sagt provokerende. AD indrømmer da også, at "billedet er et andet, hvis man i sin opgørelse medtager mere regionale publikationsfora..." (Dobat 2023:10), men dette ser han bort fra i sin kritik. Jeg undrer mig over den konservative udvælgelse af udgivelsesorganer. Ser man på en opgørelse over den arkæologiske forskning på de statsanerkendte museer, blev der udgivet fagfællebedømt forskning svarende til ca. 250 BFI-point om året i perioden fra 2020-22 (data hentet fra Slots- og Kulturstyrelsens Årsmøde 2023). Det står således ikke helt så galt til med forskningsproduktionen på de danske arkæologiske museer, som AD gerne vil fremstille, nærmest tværtimod. Naturligvis kan det altid blive bedre, men der bliver publiceret langt mere forskning, end AD lægger op til.

Ironisk nok bruger AD den internationale evaluering af dansk Kapitel 8-arkæologi (Kulturarvsstyrelsen 2009) til at underbygge sin pointe, selvom netop denne evaluering jo er én af de vigtigste årsager til, at Slots- og Kulturstyrelsen stillede en række krav til de arkæologiske museer. Dette har siden medført en forøget publiceringsindsats, der kan aflæses i de ca. 250 BFI-point om året. At inddrage den internationale evaluering er i øvrigt en dybt forældet måde at belyse nutidig arkæologi

på. Den danske museumsverden står et helt andet sted i dag, end vi gjorde for over 15 år siden. Alene antallet af museer med arkæologisk ansvar er blevet decimeret fra 42 i 2009 til 27 i dag. Professionaliseringen af Kapitel 8-arkæologien tog desuden for alvor fart i 2010'erne, og i dag er de statsanerkendte museer langt bedre rustet til at varetage opgaven end i 00'erne, som rapporten omhandler. Det svarer til at kritisere kommunernes nuværende arbejde med udgangspunkt i tiden før reformen i 2007, hvor 271 kommuner blev ændret til 98. At konkludere "*Men dette gælder ikke kap. 8-arkæologien, som inden for de nuværende rammer fortsat ikke lader sig omsætte til forskning på internationalt niveau*" (Dobat 2023:12) på baggrund af forældede evalueringer og dårligt udvalgte tal, må siges at være en misvisende konklusion.

Næste kritikpunkt er adgangen til data, som ikke "kan tilgås af forskere" (Dobat 2023:13). Det kommer vel an på, hvilke forskere AD mener? Museernes forskere har næppe problemer med at tilgå data, og AD kunne sikkert få adgang til det meste, hvis han ønskede. Modspørgsmålet må jo være: Kan museerne nødvendigvis få adgang til universiteternes data? Flyder data, som genereres på universiteterne frit rundt på nettet, inden den publiceres? Lægger universitetsarkæologer al den viden og data, som de genererer for offentlige penge ud efter FAIR-principper og Open Science? Eller er det kun publicerede data, der er tilgængelige?

Endnu et kritikpunkt er, at "*Allerede i dag er kap. 8-arbejdet på de fleste museer mere eller mindre afkoblet fra forskning*

og formidling. Med få undtagelser tager museernes strategiske forskningsindsatser afsæt i alt andet end kap. 8-undersøgelser og dertil knyttede problemstillinger. Og når det kommer til formidling, så er det de færreste museer som lykkes med at vitalisere kap. 8-undersøgelser." (Dobat 2023:12f.). Han trækker dog lidt i land efterfølgende i teksten, hvor enkelte museer tillægges evnen til at omsætte Kapitel 8-undersøgelser til forskning og formidling, uden at det nævnes, hvilke museer der er tale om. Set fra min stol gør museerne en stor indsats for at bruge resultaterne fra Kapitel 8-undersøgelserne i forskningen (jf. f.eks. Sarauw 2019; Søndergaard 2021; Bangsgaard & Pantmann 2021; Walsh, Pantmann & Moen 2024). Desuden tager formidlingen mange steder udgangspunkt både i de flotte og prangende fund, såvel som i hverdagsfundene, som offentligheden præsenteres for ved blandt andet formidlingsarrangementer på udgravningerne. Og man må jo også stille det helt åbenlyse spørgsmål: Ville forsknings- og formidlingsindsatsen ændre sig ved en privatisering af arkæologien? Næppe.

I forlængelse af den manglende formidling af resultaterne af Kapitel 8 udgravningerne taler AD om et "vi", hvor han vist mener "I": "*Vi er så fokuserede på kap. 8-arkæologien, at vi har glemt at gøre os gældende som repræsentanter for, og udbyder af, en åben og samfundsorienteret arkæologi.*" (Dobat 2023:14). Netop sondringen mellem "vi" og "I" er lidt pudsigt, da artiklen i den grad kritiserer de danske arkæologiske museer, som AD tydeligvis ikke føler sig som en del af. Med bedre tilhørsforhold til museerne

Fig. 1. Artiklen er baseret på oplæg ved debatarrangementet FredagsForum: En gentænkning af museumsloven? Arrangementet blev afholdt d. 19. april 2024 af Saxo-Instituttet og Arkæologisk Forums redaktion. Foto: L. Søndergaard.

ville han måske kende til udfordringerne ved at gøre arkæologien mere inddragende, især når der tales om Kapitel 8-udgravninger, hvor bygherren forventer fremdrift for pengene. Løsningen er næppe at privatisere arkæologien, men nok snarere at understøtte flere af de gode tiltag, som AD også selv inddrager i sin artikel (Dobat 2023:16).

Vi nærmer os afslutningen på debatindlægget, men AD når lige at få taget Rigsrevisionens rapport fra 2017 (Rigsrevisionen 2017) til indtægt for, at vi (endnu et uafklaret "vi") ikke får tilstrækkelig valuta for pengene ud af den bygherrefinansierede arkæologi. Den har udviklet sig til "en byrde for museerne." (Dobat 2023:18). Igen en pointe, som mange museer nok vil være uenige i.

Men holder vi fast i Rigsrevisionen, har de jo faktisk lukket sagen i marts 2021 (Rigsrevisionen 2021). Også her dukker der således et forældet kritikpunkt op, som intet har med museernes nutidige praksis at gøre.

AD runder artiklen af med at konkludere: "*Udlicitering af den arkæologiske dataindsamling i felten i forbindelse med bygherrebetalte undersøgelser, ville gøre det muligt for arkæologien på museernes at blomstre og udnytte de nye muligheder, som "emerging markets" byder på. Befriet for gøgeungen, bliver dette et befrielsens øjeblik, som vil give os arkæologer mulighed for igen at fokusere på alt det, som gør arkæologi og dagens museer relevante og meningsgivende.*" (Dobat 2023:18).

Må befrielsen aldrig komme

Overalt i samfundet, og således også i arkæologien, er det et generelt problem, at mangel på viden ikke er en hæmsko for at udtrykke sine meninger om dette og hint. Det bliver nærmest et befrielsens øjeblik, for så kan man uhæmmet skrive lige det, man synes og føler, uden skelen til fakta. I stedet for at følge disse uoplyste strømninger, kunne det have været rart, om AD havde allieret sig med arkæologer fra de statsanerkendte museer, for derved kunne artiklen have været langt mere nuanceret. Måske kunne den ovenikøbet belyse nogle af de regulære problemstillinger, der rent faktisk findes på museerne, som f.eks. at der ofte kan være langt fra beretning til publicering. Eller endnu bedre pege i retning af udbyggede samarbejder mellem museerne og universiteterne, som begge parter kunne have glæde af. Se, det kunne være interessant! (Fig. 1).

Referencer

Bangsgaard, P. & P. Pantmann 2021: The phenomenon of primary and secondary animals within Iron Age deposits in Denmark. *Danish Journal of Archaeology* 10, 1-20.

Dobat, A. 2023: Befrielsens øjeblik. Kapitel 8-arkæologiens kommercielle fremtid. *Arkæologisk Forum* 49, 4-20.

Kulturarvsstyrelsen 2009: *International evaluering af vidensudviklingen i forbindelse med den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed efter den nye museumslov fra 2002*. https://slks.dk/fileadmin/user_upload/kulturarv/fortidsminder/dokumenter/International_evaluering_af_den_arkaeologiske_uundersoegelsesvirksomhed.pdf (tilgået maj 2024).

Rigsrevisionen 2017: *Rigsrevisionens Beretning om arkæologiske undersøgelser. Beretning nr. 14/2017*. <https://rigsrevisionen.dk/revisions-sager-arkiv/2018/mar/beretning-om-arkaeologiske-undersoegelser> (tilgået maj 2024).

Rigsrevisionen 2021: *Notat af 25. februar 2021*. <https://rigsrevisionen.dk/revisions-sager-arkiv/2018/mar/beretning-om-arkaeologiske-undersoegelser> (tilgået maj 2024).

Sarauw, T. 2019: *Bejsebakken. En nordjysk bebyggelse fra yngre jernalder og vikingetid*. Det kongelige Nordiske Oldskriftsselskab & Syddansk Universitet.

Søndergaard, L. 2021: Kværnsten i kontekst – en udforskning af potentialet i en forsømt genstandsgruppe. *Arkæologisk Forum* 45. 2021, 3-15.

Walsh, M., P. Pantmann & M. Moen. 2024: Thrown stone for flesh and bone? "White" stones in sacrificial context in Iron Age Scandinavia. In: M. Walsh, S. O'Neill & L. Sørensen (red.) *In the darkest of days. Exploring human sacrifice and value in southern Scandinavian prehistory*. Oxbow Books, Oxford, 79-88.

Forfatteroplysninger:

Esben Aarsleff, Afdelingsleder for Arkæologi, Museum Nordsjælland

Forfatteren kan kontaktes på:
eaa@museumns.dk

ARKÆOLOGISK FORUM

Redaktion

Anna Beck (ansvarshavende redaktør)

Jette Rostock

Kamilla Ramsøe Majland

Mette Palm

Ole Thirup Kastholm

Signe Lützu Pedersen

Stefanie Langaa Jensen

Line Lerke

Louise Søndergaard

© Forfatterne og Arkæologisk Forum

Artikler, indlæg og billeder må ikke gengives i nogen form uden skriftlig tilladelse fra redaktionen eller forfatterne.

Skriv til Arkæologisk Forum

Arkæologisk Forum modtager gerne bidrag.

Kontakt redaktion@archaeology.dk

Peer review

Artikler, som indeholder forskningsbidrag, bliver som udgangspunkt peer reviewed.

Abonnement

Oplysninger om abonnement eller medlemskab af FaF findes på

www.archaeology.dk

Forsideillustration

Billederne stammer fra dette nummer side 19, 44 og 58.

Udgiver

Arkæologisk Forum udgives af FaF – Foreningen af Fagarkæologer

Grafisk tilrettelægning

Bente Stensen Christensen

Tryk

Stibo Complete

Oplag 210 stk.

ISSN 1399-5545

Foreningen af
Fagarkæologer
faf@archaeology.dk
www.archaeology.dk

Arkæologisk Forum er et fagligt tidsskrift, der har til formål at bidrage aktivt til fagets udvikling og fremtid ved at sætte det arkæologiske fag ind i en større sammenhæng – både videnskabeligt og samfundsmæssigt.

Arkæologisk Forum ønsker at etablere et sted og en kontekst, hvor faglige diskussioner kan finde sted.

I hvert nummer vil læseren blive mødt af en bred vifte af artikler – en mosaik, hvor delene tilsammen danner et aktuelt og mangfoldigt billede af videnskaben arkæologi, og hvor fagets dynamiske samspil med andre videnskaber, det politiske rum og det omgivende samfund træder klart frem.

Arkæologisk Forum udgives af Foreningen af Fagarkæologer, og henvender sig naturligvis til foreningens medlemmer, men også enhver anden, der interesserer sig for arkæologien samt dens rolle og vilkår i verden i dag.